

Morgen praat Tweede Kamer over bevoegdheden

SMS-actie politie is onwettig en immoreel

De actie van de politie Rijnmond om 17.000 mensen ongevraagd een SMSje te sturen omdat hun mobieltje in de buurt was van De Kuip toen daar in april 2005 ernstige voetbalrellen uitbraken, is onwettig en immoreel. Dat betoogt Sjoera Nas van de digitale burgerrechtenorganisatie Bits of Freedom.

Ongeveer 17.000 mensen werden dinsdag 30 augustus verrast door een SMSje van de politie Rijnmond. Volgens het oproepje was hun mobieltje in de buurt van de Kuip geweest. Of ze daarom de politie hun medewerking wilden verlenen. Een dag later hadden twaalf hooligans zich al vrijwillig gemeld bij de politie. Volgens opiniepeilingen op de radio vond een ruime meerderheid van de Nederlanders het dan ook een prachtig nieuw idee van de politie, dat zeker voor herhaling vatbaar was.

Maar succes is gelukkig geen maatstaf voor de wettelijkheid van politie-optreden. Dan zouden de pijnbank en de veroordeling zonder bewijs waarschijnlijk niet lang meer op zich laten wachten. Mensonterende maatregelen, die we in Europa op z'n laatst na de Tweede Wereldoorlog hebben afgezworen. In internationale mensenrechtenverdragen hebben overheden toen schuld bewust vastgelegd dat iedere burger en inwoner een onvervreemdbaar recht heeft op vrijheid, zonder voortdurend begluurd en ingeperkt te worden door een al te nieuwsgierige overheid.

Ruim vijftig jaar later lijken veel mensen vergeten waarom er mensenrechten zijn. Mooie principes misschien, maar de nieuwe werkelijkheid vergt een keiharde aanpak van het veelsoortige gespuis dat de veiligheid ondermijnt. Veel mensen hebben het idee dat deze maatschappij teveel oog heeft voor de rechten van misdadigers en te weinig voor de rechten van slachtoffers. Met dat slepende gevoel van onrecht gaan politici en commissarissen op dit moment aan de haal, zonder werkelijk iets aan de oorzaak te doen. Het publieke debat is doorspekt van spierballentalen als 'privacy is de schuilplaats van het kwaad' en 'wie niets te verbergen heeft, heeft niets te vrezen'.

In die context passen ook spierballenacties als het online zetten van de foto's van verdachten en het sturen van een SMS-bombardement naar mogelijke getuigen. De woordvoerder van de politie Rijnmond zei zelfs dat de bescherming van persoonsgegevens helemaal niet in het geding was, omdat justitie alleen de nummers had gevraagd, niet de bijbehorende namen en adressen.

Die uitleg is niet alleen feitelijk onjuist, een telefoonnummer is namelijk net zo goed een persoonsgegeven als een naam, maar ook immoreel. Immoreel omdat de woordvoerder bewust niet uitlegt dat er een groot verschil is tussen het opsporen van mensen die waarschijnlijk een misdrijf hebben begaan, en het grootschalig opvragen van gevoelige gegevens over volstrekt onverdachte mensen.

In ieder geval lijkt het opvragen onwettig, nu een artikel is gebruikt voor de vordering (126n WvSv) dat betrekking heeft op specifieke verdachten van een ernstig misdrijf. Maar erger nog is de waarschuwing die van deze actie uitgaat: ieder mobieltje is een permanente peilzender, en elke burger die ergens was waar iets naars is gebeurd, wordt behandeld als verdachte. Op die manier heeft niemand ooit nog iets te verbergen, maar des te meer te vrezen.

De politie in Nederland heeft ongekend veel bevoegdheden om kennis te nemen van telefoon- en internetverkeer, variërend van het aftappen tot het opvragen van reeksen namen die bij nummers of e-mail adressen horen. Toch hoor je dit Kabinet nooit zeggen dat bepaalde bevoegdheden weinig gebruikt worden of zelfs misbruikt, en dus beter afgeschaft kunnen worden. In tegendeel. [Morgen / dwz dinsdag 6 september] debatteert de Tweede Kamer over een nieuwe ingrijpende maatregel om informatie over het telefoon- en internetverkeer van alle Europeanen tussen de één en vier jaar op te slaan, inclusief de locatiegegevens van mobieltjes. Een krappe Kamermeerderheid van PvdA, D66, SP, Groen Links en LPF heeft de minister van justitie tot nu toe verboden akkoord te gaan met een Europees besluit over de bewaarplicht. Vragen, ook vanuit het Europees Parlement, naar de effectiviteit, het nut en de noodzaak van het aanleggen van deze onafzienbare berg aan gegevens werden tot nu toe min of meer genegeerd door politie en justitie.

Gedwongen door de Tweede Kamer publiceerde de minister begin deze zomer een onderzoek naar nut en noodzaak. Dat onderzoek toonde aan dat de politie ruimschoots vooruit kan met de gegevens die telefoonbedrijven toch al een tijdje bewaren voor hun reguliere bedrijfsvoering. In arren moede liet de minister het rapport aanvullen met een volstrekt fictief verlanglijstje, gebaseerd op interviews met anonieme politie-deskundigen. En nu, voorafgaand aan het Kamerdebat over de bewaarplicht, mogen vertegenwoordigers van de Nederlandse en Britse politie de Kamerleden achter gesloten deuren anderhalf uur lang bijpraten over dat verlanglijstje.

Die geheimzinnigheid roept vragen op. Waarom verstuurde de politie Rijnmond het SMS-bombardement eigenlijk deze week, terwijl ze de nummers al hadden sinds 12 juli 2005? Omdat het vakantie was? Of omdat deze timing hen beter uitkomt, zodat ze morgen tenminste één serieus voorbeeld kunnen noemen van het belang van historische locatiegegevens voor de opsporing?

Als we echt iets willen doen aan het gevoel van onveiligheid en de indruk van veel mensen dat ze niet serieus worden genomen als potentiële slachtoffers, dan moeten we een stevig debat voeren over de kosten en baten van allerlei opsporingsmethodes, zowel financieel als mensenrechtelijk. Het zou mij niet verbazen als de meeste mensen liever weer een wijkagent hebben dan camera-toezicht en de voorkeur geven aan een degelijke opvoeding met de nadruk op ieders eigen morele verantwoordelijkheid boven het elektronisch bespioneren van alles en iedereen.

Sjoera Nas is verbonden aan Bits of Freedom, een onafhankelijke stichting die opkomt voor digitale burgerrechten.